

Szegedi Tudományegyetem
Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék

**A FENNTARTHATÓSÁG ELVÉRE ÉPÜLŐ
TERÜLETI TERVEZÉS**

Tézis

Péti Márton

Szeged
2006

1. Bevezetés

A fenntartható fejlődés fogalma lassan már két évtizede egy általánosan elfogadott tervezési paradigmává vált. A kifejezés maga formailag kötelezően felbukkanó eleme szinte minden tervezési tevékenységnek. A fogalom kedvező széles körű elterjedtsége ellenére a tervekben gyakran hiányzik a fenntarthatóság valós megjelenítése, az adott ágazat vagy térség körülményeiben való értelmezése, mely túl kellene hogy mutasson a fenntartható fejlődés kifejezésének kötelező említésén. E jelenségek a területi tervezésben is tapasztalhatók. Mindeközben a tervezés egyre jelentősebb köztevékenységgé válik, ezért a fentiek alapján növekszik a térségek nem fenntartható fejlődését előrevetítő forgatókönyvek bekövetkezésének kockázata is. Magyarország esetében a területi tervezés helyzete különösen kritikus, mert e tevékenység erőteljes kibontakozása várható el a közeljövő regionális szinten decentralizált uniós fejlesztési forrásainak érkezése miatt. Területi tervezési rendszerünk azonban nincs felkészülve arra, hogy az eddigi gyakorlathoz képest – mely vagy hozzájárult vagy nem volt képes megakadályozni a hazai területrendszerek fenntarthatóságának jelentős sérülését – más megközelítésben, a fenntarthatóság szellemiségében működhessen.

Ezért disszertációm kutatásaiban fel kívántam tárni a fenntarthatóság területi tervezési érvényesítésének elméletét, az e céllal működő tervezési eljárásokat, valamint számba vettem az azokkal kapcsolatos külföldi és hazai tapasztalatokat és lehetőségeket. Végezetül mindezek alapján javaslatokat adtam egy fenntarthatóságot szolgáló területi tervezési rendszer kialakítására.

A kutatásaimat elméleti vizsgálatok alapozták meg, melyek a környezeti és területi tudományok, valamint a rájuk épülő szakmák és közösségi tervezési tevékenységek kapcsolatát voltak hivatottak feltárni. Megállapítást nyert, hogy a környezeti és területi tervezés a közösségi tervezői tevékenységek közül egyedülálló integrációs és szintetizáló megközelítéseket alkalmaz. A tevékenységek elméleti hátterének és a köztük létező kapcsolatok fejlődésének vizsgálati eredményei a területi tervezés jövőben egyre mélyülő környezetintegráltságát prognosztizálják.

Az ezt követő gyakorlati vizsgálatokban számos létező területi tervezési környezetintegrációs eljárást tártam fel. Az elméleti kapcsolatok és fejlődési lehetőségeik alapján az is kimutathatóvá vált, hogy a területi tervezés a környezetintegráció, sőt tágabb értelemben a fenntarthatóság érvényesítésének is legfontosabb közösségi tervezési színtere lehet a jövőben. A szakirodalmi áttekintésen alapuló tanulmányaimat empirikus külföldi és hazai vizsgálataim követték. Ezek azonosították a jelenlegi haladó külföldi környezetintegrált

területi tervezések követendő elemeit és egy valóban fenntartható területi tervezési rendszerhez képest kimutatható hiányosságait. Ezután a sok általános módszertani problémával is küszködő hazai regionális területi tervezés fenntarthatósági hiányosságait tártam fel. E tapasztalatok alapján felvázoltam a fenntarthatóság elvén alapuló optimalizált területi tervezés rendszerét.

A tézisemben bemutatott vizsgálatok egyik legfontosabb folytatását képezheti a fenntarthatóság gondolatára épülő területi tervezési rendszer alapját nyújtó térségi fenntarthatósági keretstratégia mintapéldányának kísérleti elkészítése egy hazai térségben. Erre a Balaton térsége a legalkalmasabb. A dolgozatomban már esettanulmányként megjelenő Balaton térsége a környezeti feltételek által egyedülállóan dominált egységes területrendszer, környezetileg rendkívül érzékeny és környezeti problémái miatt fenntarthatósága egészében, gazdasági és társadalmi alrendszerében is sérült. A kutatás folytatásában megtörténhetne a keretstratégia gyors, rutinszerű módszertanának, adat, humán erőforrás és esetleges kutatási szükségleteinek részletes meghatározása is.

2. Módszerek

A dolgozatban megjelennek a földtudományok empirikus, természet vagy társadalomtudományi jellegű kutatásaitól eltérő sajátos módszerek is. Ez azzal magyarázható, hogy a dolgozat témája több szakirodalmi előzményeket analizáló elméleti jellegű vizsgálatot követel meg. A dolgozat szakirodalmi feltárása minden esetben terjedelmes. Ez azért szükséges, mert a dolgozat témája – hazai viszonylatban mindenképpen és néhány haladó nemzetközi műhelytől eltekintve külföldön is – csak napjainkban kerül az érdeklődés központjába, így a téma nemzetközi kitekintéssel bíró hazai szakirodalmi feldolgozottsága hiányzik. A dolgozat igyekszik hozzájárulni e hiányok pótlásához, ezért részletes áttekintést ad a vonatkozó kurrens nemzetközi szakirodalomról, elsősorban a hazánk számára különösen fontos európai, fenntartható területi tervezéssel rokon gyakorlati eljárások bemutatása terén.

2.1. Az elméleti vizsgálatok módszerei

A dolgozat elméleti vizsgálatainak módszertana a nemzetközi és hazai szakirodalmak szisztematikus feldolgozására támaszkodik. A szakirodalmi feltárás célja egyrészt az elméleti háttér és a használt fogalmak tisztázása, másrészt a területi és a környezeti tervezés, a fenntarthatóság közötti kapcsolatok kimutatása.

Az alapfogalmak és az elméleti háttér tisztázása érdekében a szakirodalmak feldolgozása előre meghatározott kategóriák mentén történik. Így a területi tervezés, mint szakma és mint

alkalmazott tudomány kerül vizsgálatra, de az elemzések kiterjednek a területi tervezés mögöttes tudományterületeire is. Ugyanezen kategóriák mentén tárja fel a szerző az integráció forrását képező környezetügyet, e téma mögöttes tudományterületeit és a ráépülő tervező szakmákat. Tekintettel arra, hogy e munka nem bír tudományelméleti jelleggel, mindez csak a dolgozat vizsgálataihoz szükséges mértékben történik meg.

Az így definiált alapfogalmakkal és tisztázott elméleti háttérrel ellátott tématerületek közötti kapcsolatok feltárása szintén előre meghatározott kategóriák mentén zajlik: hasonlóságokat, kölcsönhatásokat és átfedéseket keresve. A tématerületek közötti hasonlóságok és átfedések (egyezések) a szakmák tekintetében formalizált integrációs eljárások kialakítására nyújtanak lehetőséget. A kölcsönhatások pedig a meglévő, különösebb formalizált eljárások kialakítását nem igénylő integrációt jelenítik meg, melyeket a helyesen végzett szakmai és tudományos tevékenységek során figyelembe kell venni.

A kutatás a tématerületek szintetizáló jellegű alaptudományainak hasonlóságait, kölcsönhatásait és átfedéseit elsősorban a tudományos tárgy és a tárgy vizsgálati dimenzióinak elemzésén keresztül ragadja meg. A tudományokból táplálkozó tervező szakmákat a tárgy és a dimenzió mellett pedig módszertani szempontból is elemezni lehet. E szakmák szakértők által az adott tervezési helyzetre szabott módszertanokat követnek. E módszerek azonban igazodnak egy-egy időszak tervezési paradigmáihoz, valamint általában standardizált tervezői eszközkészletből válogatnak, ezért tipizálhatók.

2.2. A tervezési gyakorlatok vizsgálatának módszerei

A tervezői gyakorlatok vizsgálatának lefolytatása több elemű vizsgálati módszertan alkalmazását igényelte.

A szakirodalmi feltárás kiemelt szerepet kap ebben a kutatásban is, az elsőhöz hasonlóan. A módszertan szerves részének tekinthető. A kutatás szakirodalmi feltárása a létező környezetintegrációs területi tervezési eljárások vizsgálatára irányul. Fontos motivációs tényezője, hogy beazonosítsa a vezető nemzetközi gyakorlatokat. A kutatás előzményei bemutatásának és a szakirodalmak feltárásának fókuszában a környezetintegrációs eljárások egyik típusa, az ún. stratégiai környezeti vizsgálat áll.

Szakmai mélyinterjúk alkotják a kutatás módszertanának második elemét. Funkciója a szakirodalmak által feltárt környezetintegrációs eljárások valós gyakorlati tapasztalatainak megismerése. Az interjúk szintén fontos tényezői a haladó külföldi esettanulmányok kiválasztásának és feltárásának. Az interjúk egységes struktúrában valósultak meg.

Különböző esettanulmányok alkotják a kutatás módszertanának harmadik elemét. Az esettanulmányok kiválasztása elsősorban az interjúk, másodsorban a szakirodalmi feltárás tapasztalatai alapján történt meg. A külföldi esettanulmányok haladó környezetintegrációs területi és regionális tervezési példákat mutatnak be. A hazai esettanulmányok bevezetésének célja pedig egyrészt a hazai gyakorlat hiányosságainak kimutatása. Másrészt a hazai vizsgálatok segítik a javasolt fenntartható területi tervezési rendszer magyarországi tervezési körülményekhez való illesztését.

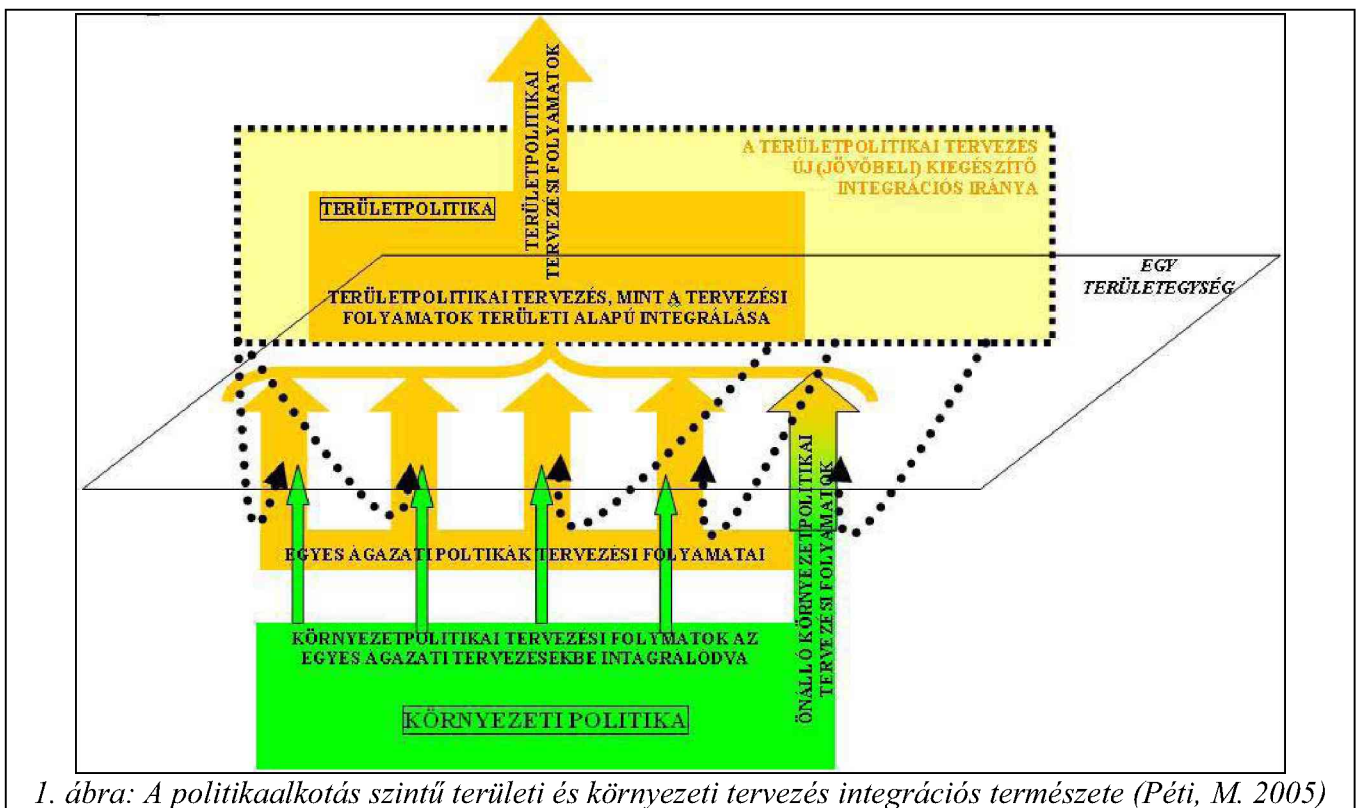
Az esettanulmányok feltárása főként dokumentumelemzésre támaszkodik. Ez a kiválasztott esettanulmányokhoz tartozó tervezési rendszerekben előforduló tervdokumentumok szisztematikus minőségi és mennyiségi elemzését jelenti.

3. Eredmények

A szerző a doktori értekezésében bemutatott kutatásai során az alábbi önálló tudományos eredményekre jutott:

1. A környezeti és területi tervezés az alábbi pontokon mutat hasonlóságot egymással:
  - A hasonlóságok közül kiemelhető, hogy mindkét tevékenység közösségi jellegű. Sőt napjainkban mindkét tevékenység a közérdeklődés fókuszában áll. Ugyanakkor a környezeti tervezés közérdekűsége hangsúlyosabb és jelentősége egyre nő, az állami alapfeladatok részévé válik. Míg a gyakori paradigmaváltásokat megelő területi tervezés jelentősége változó.
  - További hasonlóságot jelent, hogy a környezeti és a területi tervezési tevékenység a közösségi tervezői tevékenységek közül egyedülálló *integrációs és szintetizáló megközelítéseket* alkalmaz. Mindkét tevékenység tárgya (a környezet- és a területrendszer) absztrakt, a valóság komplex megragadása. A két tevékenység esetében azonban *eltér az integráció iránya*: míg a környezeti tervezés integrálódik a különböző ágazati szakpolitikákba, addig a területi tervezés területi alapon integrálja azokat. A kurrens területpolitikai irányzatok azonban már a környezetügyével megegyező integráció megjelenését ösztönzik a területi tervezésben is (ld. 1. ábra).
2. A környezeti és területi tervezés között átfedések tapasztalhatók:
  - A területi tervezés tárgya, a területrendszer ugyanis magában foglalja a környezeti alrendszert is, mely mindenekelőtt a helyi környezetet, a tájat jelenti. Az átfedés következtében a környezeti tervezést is szükségszerűen integrálnia kell egy térség területi tervezésének.

- Elsősorban a két tervezési tevékenység rendszerszemléletével és közösségi bevonáson alapuló megközelítésével magyarázható, hogy átfedés tapasztalható kurrens módszer és eszköztárakban is.
3. A környezeti és területi tevékenységek közötti hasonlóságok, átfedések és kapcsolatok a két tevékenység között szoros és szükségszerű kölcsönhatásokat alakítanak ki. E területek jelenlegi fejlődési tendenciái a kapcsolatok elmélyülésének irányába, elsősorban a területi tervezés növekvő környezetintegrációjának irányába mutatnak (ld. 1. ábra).

1. ábra: A politikaalkotás szintű területi és környezeti tervezés integrációs természete (Péti, M. 2005)

4. A szerző a szakirodalom feltárásával kimutatta a közösségi tervezési tevékenységek környezetintegrációjának típusait:
- A külső integráció esetében a környezeti megfontolások már csak a kialakult terv apróbb módosításaiban, a környezeti hatások mérséklésében jelennek meg.
  - A belső integráció a környezeti megfontolásokat már a tervezés céljainak kialakításakor is érvényesíti, nem csak a környezeti hatások mérséklésére koncentrál.
  - A lokális területi szintekben megvalósítható a teljes környezetintegráció. Ez esetben már nehezen eldönthető, hogy területi vagy környezeti tervezésbe sorolható az adott tervezés (ilyen például a vidékies kistérségek fenntartható vidékfejlesztése).

5. A szakirodalmak áttekintése alapján a szerző arra a következtetésre jutott, hogy napjainkban az egyes projektek szintjén túlmutató tervezések legelfogadottabb környezetintegrációs eljárása a stratégiai környezeti vizsgálat (SKV). A SKV gyakorlatában olyannyira sokszínű megközelítésekkel lehet találkozni, hogy a tervezési környezetintegráció szinonimájaként is használható ez a fogalom. A területi tervezés esetében elsősorban a regionális tervezésben igaz ez.
6. A különböző szakirodalmak és vizsgált SKV esettanulmányok áttekintése alapján a szerző a jelenlegi SKV-k több szempont szerinti osztályozását állította fel, és leírta az egyes kategóriák tulajdonságait. Az alábbi SKV típusok különböztethetők meg:
  - A főbb megközelítések alapján külső integrációt és belső integrációt képviselő SKV;
  - Az egyes döntéshozatali szintek (politikaalkotás, koncepciók, programok) SKV-ai;
  - Tárgykörök szerint az egyes ágazatok tervezéséhez kapcsolódó és az ágazatokat integráló területi tervezési SKV-k.
  - Formalizáltság szerint teljesen kötetlen, ill. a jelentéstételi elvárás vagy eljárásrend, esetleg módszertan terén is standardizált SKV-i rendszerek.
  - A különböző szempontok szerint kialakított típusok között kevés az összefüggés. Néhány ágazat SKV-a (pl. energetika, közlekedés, területrendezés) standard kvantitatív modellekkel, térinformatikai elemzésekkel dolgozik. A területfejlesztési SKV pedig gyakran előre felállított komplex ellenőrzési listák mentén kvalitatív kritériumelemzést végez.
7. A szerző szakirodalmak áttekintésén alapuló elméleti levezetése szerint a közösségi tervezési tevékenységek közül potenciálisan a területi tervezés a környezetintegráció legfőbb letéteményese. Sőt a környezetintegráltságon túlmutatóan az átlátható, regionális léptékű területrendszer tervezése tudná a leghatékonyabban érvényesíteni a fenntarthatóság gondolatát. A fenntarthatóság tervezési érvényesítésében a regionális dimenzió legalább olyan fontos, mint a globális értelmezés. A szerző saját empirikus vizsgálatai szerint a területi tervezés e szerepkörének betöltésére még a haladó külföldi tervezési rendszerek sem szolgálnak például, csak néhány előremutató elemük említhető.
8. A szerző a különböző szakirodalmaknak és vizsgált SKV esettanulmányok áttekintése alapján megállapította, hogy *a magasabb hierarchiájú területi szintek területi tervezésének környezetintegrációja absztraktabb környezetfogalmat alkalmaz.* Ez azt jelenti, hogy a magasabb területi szintek tervezése kevésbé a valós helyi környezeti, táji viszonyokat ragadja meg, és sokkal inkább csak a nemzeti vagy közösségi általános környezetpolitikai

irányelvekkel való összhangot keresi. E jelenség nem előremutató, a környezetintegrációt szlogenek szintjére degradálja, a fogalom kiüresedéséhez vezet. A jelenség e hiányosságait a szerző saját empirikus vizsgálatai is igazolták.

9. A szerző külföldi vizsgálatai kimutatták a hatékony SKV-k legfontosabb ismérveit:
  - Belsőleg integrált módszereket alkalmaznak és a tervezés korai fázisába bekapcsolódnak. Ennek megfelelően a hatékony SKV már a tervezési célok és eszközök kialakítására is hatással van, nem környezeti hatásértékelés és jelentéstétel-orientált, elkülönül az előzetes programértékelés környezeti értékeléstől is (az utóbbi ui. külső integrációt alkalmaz).
  - A területi tervezések esetében különös igényként jelentkezik a tervek és SKV-uk valós területiségének biztosítása (ennek ismérveit ld. a hazai vizsgálatok eredményeinél).
  - A külföldi vizsgálatok szerint a SKV célszerűen túlmutat a környezetintegráción, és a tágan értelmezett környezeti, gazdasági és társadalmi dimenziókból építkező fenntarthatóságot érvényesíti. A fenntarthatóság nem egy egzakt fogalom, hanem értékválasztást jelent. A fenntarthatóságot érvényesítő SKV ezért egy értékrendet igyekszik bevezetni a tervezési folyamatba, így elsősorban nem kvantitatív, hanem kommunikatív kvalitatív eszköztárral rendelkezik.
  - A külföldi vizsgálatok kimutatták, hogy *a SKV-t élénk, a különböző szereplők számára rétegelt, többnyire az együttműködést is lehetővé tevő dialógus-szerű kommunikációnak* kell kísérnie. A SKV kommunikációjának egyben fenntarthatónak is kell lennie. A kialakított fenntarthatósági értékrendjét a tervezés lezárulta után is közvetítenie kell tudni a térség fejlesztésének szereplői és polgárai számára.
  - A külföldi vizsgálatok rámutattak olyan tervezési eljárási jelenségekre is, melyek – ha nem is jelenlegi gyakorlatukban, de potenciálisan – alkalmasak lehetnek a környezetintegrációs eljárásokon túlmutató fenntarthatóságot érvényesítő területi tervezési rendszer kialakítására. Példaként említhető a brit *regionális fenntartható fejlődési keret*.
10. A szerző külföldi vizsgálatainak megállapításai szerint még a haladó környezetintegrációs kultúrával rendelkező államokban is számos kihívással szembesül a SKV.
  - Nem tisztázott a SKV tervezési környezete, így az egyes hierarchia szintek SKV-ának egymással való kapcsolata, továbbá a SKV és az egyéb tervezéskísérő értékelési eljárások közötti kapcsolat és a SKV megállapításai alkalmazásának kötelezettsége.

- A SKV folyamata a hivatalnokok, a szakértők és a nyilvánosság körében ismeretlen, és gyakran hiányzik a vele kapcsolatos szakmai elkötelezettség és szakértelem.
- Így nehézséget jelent a SKV partnerségének, nyilvánosságának biztosítása is.
- A területi tervezés SKV-ai esetében pedig a helyi környezeti, táji információk hiánya gyakori probléma.

11. A szerző dokumentumelemzésekkel alátámasztotta, hogy a hazai területi tervezés általános módszertanában és a fenntarthatóság érvényesítés terén több problémával küzd:

- A hazai területi tervezés nem tekinthető területinek, hanem erősen ágazati szemléletű. Így a területi tervezés esetében általában és különösen a regionális tervezésben a valós területi jelleg, a helyi adottságokhoz való illeszkedés, a külső és belső térstruktúrák felismerése, az alacsonyabb területi szintek országos területpolitikai célkitűzésekhez való illeszkedése terén nagy hiányosságok mutatkoznak.
- A dokumentumelemzések szintén rámutattak, hogy a hazai regionális tervezésben gyengén, a fenntartható fejlődés kifejezést csak kötelező érvénnyel említve, valós térség-specifikus tatalom nélkül van jelen a fenntarthatósági gondolkör.
- Következetlenné a tervek közötti kapcsolatok, és a soha meg nem valósuló területi tervek átláthatatlan rendszert alkotnak. A hazai területi tervezésben a területrendezés helytelenül teljesen elkülönül és megelőzi a területfejlesztési tevékenységeket.
- A hazai esettanulmány bebizonyította, hogy a fenntarthatóság komplex megjelenítése és a területi gondolkodás hiányzik az egyik leginkább egységes és fenntarthatóságában sérült hazai területrendszer, a Balaton térségének tervezéséből is. Emellett különösen sok következtelen kapcsolatokkal bíró és soha meg nem valósuló területi terv érinti a térséget. A Balaton térségi vizsgálatok is kimutatták a területi tervezés és a területrendezés kapcsolatának hiányát, és a szerencsétlen jelenséget, miszerint a rendezés megelőzi a területfejlesztési tervezést. Így a Balaton térség területi tervezése nem képes új, a fenntarthatóság helyreállítására irányuló fejlődési pályára állítani a térség gazdasági, társadalmi és környezeti alrendszeit. Hiányoznak a térség fenntarthatóságának peremfeltételeit rögzítő keretek. A területrendezés ugyan korlátozott saját szakracionális értékrendje szerint próbálja térképileg rögzíteni az egyes helyszínek funkcióit, de nincs általános elvi üzenete a térségben zajló tevékenységek térhasználata számára. A Balaton térségi környezetintegráció csak egyes környezeti tényezőkről, kiemelten a vízminőségről szól, hiányzik belőle a tájszemlélet.

12. A haladó hazai példát képvisel a 2005-ös Országos Területfejlesztési Konceptióban és a 2007–13-as Balaton Stratégiában már alkalmazásra került, a szerző vizsgálatai és szakmai munkásságának tapasztalatai alapján felállított, a fenntarthatóság érvényesítésére szolgáló környezetintegrált területi tervezési modell. Ez lehet követendő az optimalizált fenntartható területi tervezési rendszer kialakulásáig (ld. 13-as pont). Elemei:

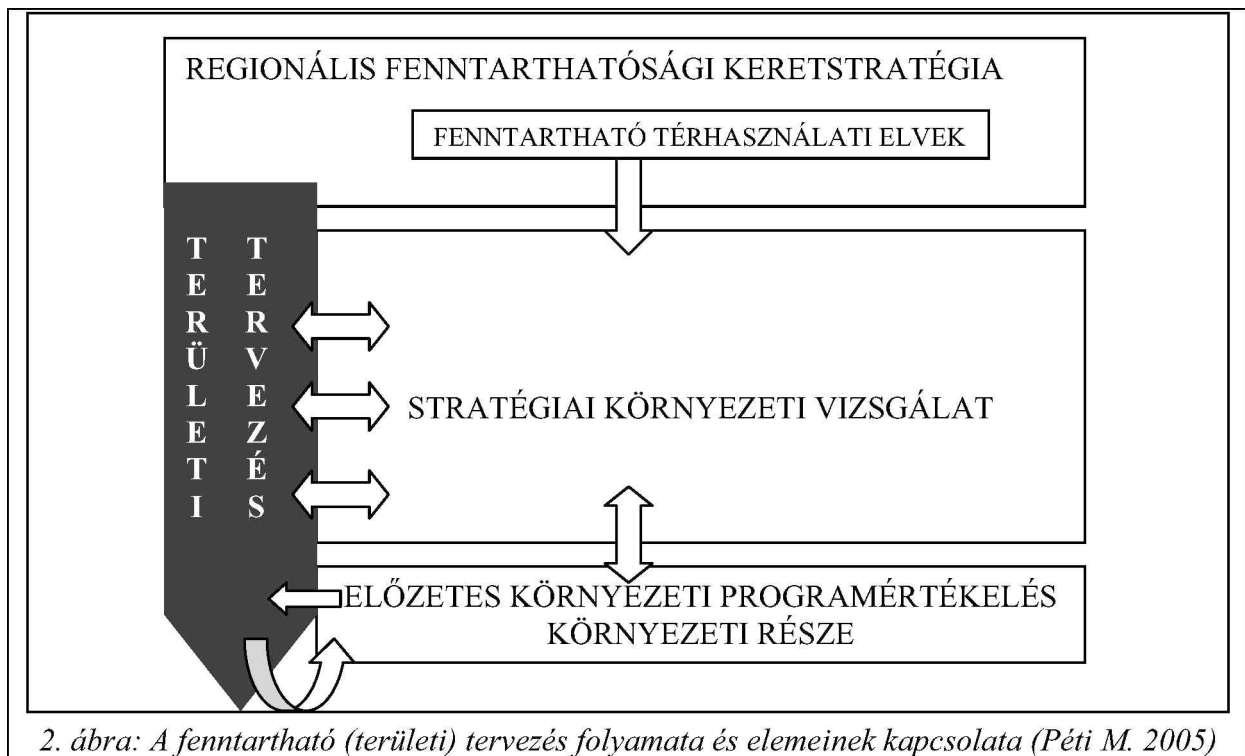
- alapelvei között megjelenik az adott térségre szabott térségi fenntarthatóság elve;
- szerepelnek benne a szintén térség-specifikus térhasználati elvek (ld. 15-ös pont);
- stratégiájában megjelennek az adott térség fenntarthatóságának megteremtésére irányuló vertikális cél vagy célok (általában környezetügy témájában), és
- az előző általában explicit környezeti cél melletti minden egyéb céljai is rendelkezik fenntarthatósági dimenzióval;
- eszköz és intézményrendszeri, végrehajtási fejezeteiben megtalálható a térségi fenntarthatósági keretstratégia elkészítésének (ld. 14-es pont), és a térségi környezet ill. fenntarthatósági menedzsment felállításának feladata. Regionális szintű terv esetén kifejezetten térség-specifikus fenntarthatósági indikátorokkal is rendelkezik (könnyen, főként hivatalos statisztikai adatgyűjtésekből is elérhető térségi fenntarthatósági indikátorokat rögzített a szerző a 2007–13-as Balaton Stratégia tervezése során).

13. A szerző vizsgálatainak konklúziói alapján felvázolható egy olyan területi tervezési rendszer, melynek alapelve a fenntarthatóság biztosítása (*fenntartható területi tervezés*).

- A vizsgálatok szerint ugyanis egyedül a komplexen, a környezeti, társadalmi és gazdasági alrendszerekre egyaránt kiterjedő fenntarthatóság lehet minden térség fejlesztésének alapelve (ellentétben más paradigmákkal, pl. a versenyképességgel).
- A szerző meghatározta a térségi fenntarthatóság fogalmát. Erőforrás-orientált megközelítésben ez azt jelenti, hogy a térség széles értelemben vett (a tudástól a nyersanyagokig terjedő) belső erőforrásait a lehető leghatékonyabban és legsokoldalúbban hasznosítja, és minél nagyobb mértékben ezekre támaszkodik. Az anyag, az energia és a tudás áramlását a lehető leghosszabban a térségen belül tartja és ezek ciklusait a lehetőleg a térségen belül zárja. Ugyanakkor más térségek erőforrásait sem zsákmányolja ki. Ez utóbbi megállapítás is mutatja, hogy a fenntarthatóság értékválasztást képvisel. Ez azonban nem egy abszolút értékrend, határai változhatnak, azokat más, a fenntarthatósághoz képest kevésbé általános érvényű tervezési

paradigmák jelölhetik ki (pl. a területi versenyképesség). Mindezek mellett a fenntartható régió mindig képes megújulni.

- A szerző meghatározása szerint a fenntartható területi tervezés a fenntartható területrendszer kialakítására irányul. Az általa indukált beavatkozások a területrendszer eltartó képességi határainak azonosítására, a környezeti problémák felszámolására, a társadalmi és gazdasági igények környezeti feltételek és egymás feltételeinek függvényben való kielégítésére épülnek. A területrendszer fenntarthatóságának helyreállítását, fenntartását, megteremtését jelentik.
- A szerző által kidolgozott fenntartható területi tervezést alkotó tervezési és tervezéskísérő eljárás elemek a jelenlegi hazai és uniós szabályozási feltételekhez és fogalomrendszerhez igazodnak (ld. 1 ábra). Így elsősorban a meglévő eljárásoknak adnak új funkciókat, és nem új eljárásokat jelenítenek meg.

2. ábra: A fenntartható (területi) tervezés folyamata és elemeinek kapcsolata (Péti M. 2005)

14. A fenntartható területi tervezés alapja az adott térség fenntarthatósági keretstratégiája:

- Ezért e tervdokumentum képviseli a leghosszabb tervezési ciklust egy adott térség tervezési rendszerében, ugyanakkor folyamatos felülvizsgálatra és értékelésre szorul.
- A keretstratégia a térség fenntarthatósági értékrendjét jeleníti meg, így kialakítást nagykörű partnerségi bevonásnak, nyilvánosságnak és kommunikációnak kell kísérmie. Így sok ilyen módszertani kötelezettséget átvehet a térséget érintő egyes tervezési tevékenységekhez társuló SKV-któl.

- A fenntarthatósági keretstratégiának nincs önálló eszközrendszere, megvalósulását a térséget érintő ágazati és területi tervek biztosítják, átvéve céljait és elveit.
  - A keretstratégia sajátos, a tájökológiai analízisre emlékeztető helyzetelemzéssel rendelkezik. Helyzetértékelése a térség környezeti alrendszerének problémáit és a térség gazdaságának, társadalmának elvárásaival szembeni korlátait, valamint a gazdaság és a társadalom egymással szembeni korlátait rögzíti.
  - A keret stratégiája felvázolja a térségi fenntarthatóság eléréséhez szükséges ún. vertikális céljait, melyek a közvetlen beavatkozás szükségét is jelölik (pl. környezeti problémák felszámolása), Ugyanakkor horizontális célokat (elveket) is megfogalmaz minden a térséget érintő ágazati és területi tervezési tevékenység számára.
15. A fenntarthatósági keretstratégia területi tervezés számára megfogalmazott elvei az ún. térhasználati elvek (pl. barnamezős beruházások preferálása, prioritást élvez a nem egyéni vagy nem motorizált közlekedés). Ezek jelenleg a hazai területrendezésből és területfejlesztésből is hiányoznak. Az utóbbi esetében – a szerző munkássága révén – megjelentek már példái az Országos Területfejlesztési Konceptióban és a 2007–13-as Balaton Stratégiában.
16. A fenntartható terület tervezési rendszer második fő eleme az adott térséget érintő minden tervezés esetében megjelenő SKV eljárása.
- Ennek természetesen módszereiben és eszközeiben a dolgozat vizsgálatainak eredményeként kapott hatékony SKV-i megoldásokat kell követnie (ld. fentebb).
  - Továbbá fontos, hogy a környezeti, fenntarthatósági célokat és indikátorokat a fenntarthatósági keretstratégia adott ágazati vagy területi tervezés számára megfogalmazott céljaiból merítse.
17. A fenntartható területi tervezés harmadik eleme az ún. előzetes programértékelési eljárás környezeti része. Ez a SKV-hoz hasonlóan az egyes tervezési tevékenységekhez járul, és:
- a korábban, a tervezéssel párhuzamosan elvégzett SKV-i tevékenységek minőségbiztosításként szolgál;
  - a SKV során azonosított kritikus környezeti hatások értékelésének és mérséklő intézkedéseinek kialakítását is elvégzi, és ha szükséges indikátorokat is meghatároz.

4. A szerző disszertáció témájában megjelent tudományos publikációi

- Péti, M.** (1999): Szemléletváltás a tájidegen fajok terén. in: ÖKO - Ökológia Környezetgazdálkodás Társadalom X/1-2. pp. 59-69
- Péti, M.** (2002): Environmental Information in Regional Development Decision Making and Communication Strategies of Strategic Environmental Assessment. in: Pillmann W. – Tochtermann K. (ed.) Environmental Communication in Information Society, International Society of Environmental Protection, Vienna, pp. 270-278
- Péti, M.** – Salamin, G. (2002): First Step Toward Systematic Regional Programme Evaluation. Experiences of an Accession Country Hungary. in: Larsen B. L. – House F. (ed.): Evaluation and EU Regional Policy, Aix-en-Provence Abstract Volume, pp. 65-67 *Published on the Internet*
- Gunnia-Schiøtz, I. – **Péti, M.** (2003): Rule based geocological mapping on a local scale. in: Publications from Geography Department of Geography and International Development Studies Roskilde University Research Report 125, p. 42
- Salamin, G. – **Péti M.** (2005): Az új Országos Területfejlesztési Konceptió. Falu Város Régió, 2005/3-4, pp. 3-17
- Salamin, G. – **Péti M.** – Czira, T. (2005): Paradigmaváltás küszöbén – Az új Országos Területfejlesztési Konceptió és a területi tervezés. in: Területi Statisztika 8(45)/25., pp. 423-439
- Péti, M.** (2005): A környezeti és fenntarthatósági megfontolások szükségessége és lehetősége a Balaton térség területi tervezésében. BALATON LIFE PROJEKT TASK 5, *Published on CD-ROM*
- Péti, M.** (2005): A SKV a fenntartható területi tervezés szolgálatában. Falu Város Régió, 2005/3-4, pp. 43-57
- Péti, M.** (2005): A területfejlesztés és a tájvédelem kapcsolata. in: Dobos, A. – Ilyés, Z. (ed.): Földtani és felszínalaktani értékek védelme, Eger, pp. 17-23
- Péti, M.** (2006): A környezetintegráció új fejezete a hazai területfejlesztésben, a stratégiai környezeti vizsgálat. Comitatus XVI/5, pp. 61-79
- Péti, M.** – Salamin, G. (2006): Enhancing Sustainable Territorial Systems: Integrating Strategic Environmental Assessment (SEA) into Territorial Planning in case of the New Hungarian Spatial Development Concept. in: Power, poverty and sustainability – The role of impact assessment. 26th Annual Conference International Association for Impact Assessment Abstract Volume, p. 75